

Chopinova platňa

A black and white photograph of a person in a dark suit walking away from the viewer towards the center of a large vinyl record. The record's grooves are clearly visible, radiating from the center. A long, dark shadow of the person is cast onto the record's surface, extending from the bottom right towards the center. The overall composition is circular and symmetrical, emphasizing the spiral of the record.

Matej
Rumanovský

TATRAN

Chopinova platňa

Chopinova platňa

Matej
Rumanovský

TATRAN

Vydalo Vydavateľstvo TATRAN, s. r. o., v roku 2025,
so sídlom Klariská 16, 815 82 Bratislava, Slovenská republika.
Vyšlo ako 5556. publikácia a 159. zväzok edície Slovenská tvorba.

Vydanie I.

Knižnú väzbu navrhol a spracoval Peter Zentko.

Zodpovedná redaktorka Ina Martinová

Jazykové redaktorky Beáta Beláková, Alexandra Jurišová

Technický redaktor Peter Zentko

Sadzba AldoDesign, Bratislava

Vytlačil FINIDR, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

info@slovtatran.sk

Rukopis tohto diela vznikol s finančnou podporou
Literárneho fondu.

Napísanie rukopisu formou štipendia podporil z verejných zdrojov
Fond na podporu umenia.

Vydanie publikácie z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

All rights reserved.

Copyright © Matej Rumanovský 2025
Slovak edition © Vydavateľstvo TATRAN 2025

ISBN 978-80-222-1637-1

*„Všetko, čo vidíme alebo súdime,
je obyčajný sen v sne.“**

EDGAR ALLAN POE

* Prevzaté z Wikiquote

Pre mnohých bol neviditeľný. Prevíeal ulicami, ohýbal suché konáre nahých stromov – a takto pokračoval ešte hodnú chvíľu, až odrazu otupel, spomalil a po krátkej potulke mestom sa zmenil na obyčajný vzduch, ktorý bez mihnutia oka vdýchol a vydýchol každý, komu prišiel do cesty. Nepatrnosť vánku však nebola absolútna – mohol to potvrdiť ktorýkoľvek všímavejší jedinec, ktorý by poukázal na toho roku posledný ním odviaty žltočervený list zo stromu. Bolo to krásne. Poézia. List sa ešte vždy vznášal a kolísal nad podlhovastou ulicou a trpezlivo hľadal vhodné miesto na pristátie.

To ešte netušil, že tým miestom bude práve čierny zimník pochmúrneho pána, ktorého viedol ulicou starý hrdzavý zvyk a v harmónii s vonkajšími vplyvmi (počasím, ruchom okolitých áut a podobne), ale tiež s kvitnúcou únavou zo života udával tempo jeho chôdzi. Pán zvieral v teplej dlani drevenú rukoväť zatvoreného dáždника, hlavu mu zakrýval vyšedivený baret a nohy mal strčené v lesklých poltopánkach páchnucich leštíd-

lom. Všetky tie elegantné doplnky ukrývali pred svetom skutočnosť, ktorú šikovne maskovali vzhľadom galiera túlajúceho sa bezcieľne po chodníkoch.

Tak ako list, ani pán netušil, že sa im skrížia cesty, no stalo sa a pán musel zostať stáť. Potláčajúc údiv, zopár chvíľ uprene hľadel na list, a hoci si uvedomoval nepravdepodobnosť tohto javu, list pomalým gestom posunul a ten spadol na chladnú betónovú dlažbu. Pán od listu odvrátil pohľad, možno naň vzápätí i zabudol, a pomalým vychádzkovým krokom pokračoval v ceste.

List zostal ležať na mieste, vánok ho občas posunul kúsok sem, kúsok tam a mohlo by sa zdať, že sa tým jeho osud, ako i úloha v tomto texte nadobro naplnili. Netrvalo však dlho a list z pokojného odpočinku prebudilo malé dievčatko s ružovou šatkou uviazanou pod bradou, v krikľavej šuštiakovej bunde a nenápadnej bavlnenej čiapke, ktoré ho nevedomky zašliaplo, utekajúc za svojou už napohľad nervóznou a uponáhľanou matkou. „Mami, mami!“ zakričalo nešťastne a matka, akoby dieťa ani nebolo jej, len uprene hľadela pred seba. Vedela, že dievčatko ju skôr či neskôr dobehne, nemalo na výber. Dieťa teda pridalo do kroku a napriek slzám sa po krátkom pokluse chytilo matkinej spustenej ruky. „Tak už pod!“ zavrčala matka a mlčky ruka v ruke odchádzali preč.

Po týchto epizódach list úplne prehliadlo a nemalo s ním nič spoločné ďalších desať až dvanásť okoloidúcich, zastavil sa pri ňom až šedo-biely československý vlčiak priviazaný na krátkej vôdzke. Majiteľka akoby

čakala, kým vlčiak zvedavo strčí ňufák pod list, nato ho strhla k sebe a so zvolaním „Nechaj!“ ho odvádza rovnakým smerom, akým šli všetci ostatní.

Náhle však nastal zlom. K listu sa z opačnej strany blížil ten istý pochmúrny pán, ktorý sa od poslednej zmienky líšil iba tým, že v druhej ruke držal poloprázdnu ošúchanú igelitku s neznámym obsahom. Spadnutý list na zemi si, pochopiteľne, všimol, i keď to už mohol byť list celkom iný, medzičasom priviaty, vymenený, podstrčený. Na niečo také však pán ani len nepomyslel. Znova sa pri ňom zastavil, znova naň pozrel a napadlo mu, že je to určite ten istý list. Čo sa dalo robiť? Mohol len pokrútiť hlavou, špicom dáždika ho odsunúť k okraju chodníka a potom ešte ďalej, až kým nespadol na cestu do premávky osobných áut a autobusov.

List ešte chvíľu ležal pri obrubníku, potom ho odfúkol prievan vytvorený okoloidúcim autom a v tomto duchu pokračoval ešte niekoľko najbližších dní či týždňov. Poletoval medzi rozbehnutými dopravnými prostriedkami, blúdil po neznámom meste, až kým sa nerozpadol na drobučký prach, ktorý v jedno skoré ráno zmietol na lopatku rozspatý údržbár a mechanicky ho cez dierkovaný poklop vysypal do najbližšieho kanála.

Vracajúc sa domov, pán už nehľadal nič viac, len vlúdny pohľad kohosi z ulice, o ktorý by sa mohol oprieť, a ten ktosi – jedno kto – by mu zasa pomohol na okamih pookriať. Túto nádej však zahnal čas ako predošlé obavy z dažďa a pán, ako už vari tisíckrát predtým, otvoril skrivenými kľúčmi dvoje zamknuté dvere a s neskryvanou únavou z dvoch prekráčaných poschodí sa ocitol u seba doma. Dáždnik oprel v kúte, zimník zavesil na vešiak a naň potom opatrne položil vyšedivený baret. Prešiel do kuchyne, kde vyložil obsah tašky na prázdnu kuchynskú linku. Tašku potom poskladal do štvorca podľa vydratých zhybov a uložil ju na voľnú policu v neďalekej skrinke.

Volal sa Leonard.

Z kredenca vybral dózu so zomletou kávou, lyžičkou z nej odobral zopár porcií, ktoré vsypal do zanešeného sitka svojho koťogó, do spodnej nádoby nalial vodu a vrchnú časť s filtrom a poklopom priskrutkoval k spodnej. Z rovnakého kredenca potom vybral kra-

bičku zápaliek, jednu vytiahol a škrtol ňou o zdrsnený okraj obalu. Zápalkou zapálil na sporáku plameň, potom ju sfúkol, ohorené drievko vložil späť do krabičky a nachystané koťogó položil na horák. Čakal.

Ku káve jedol najradšej jemné žltkové venčeky alebo suché škoricovo-kakaové esíčka, ktoré si v nej máčal a v ústach (jazykom o podnebie) mliaždil na hladkú kašu. Áno, v zástupe na kuchynskej linke stáli práve škatule so škoricovo-kakaovými sušienkami.

Leonard už pridlho neotáľal. Vzal jednu škatuľu, zo zvyku ňou jemne zahrkal, potom do vrchnej perforovanej časti zatlačil malíčkom, až prst prenikol dnu, a opatrným pohybom nahor a nadol (tak aby škatuľu neroztrhol na inom mieste) otvoril balenie. Polovicu esíčok vysypal do misky a škatuľu so zvyšnými sušienkami prisunul k ostatným. Nakoniec z kredenca vytiahol plastovú tácku a malú porcelánovú šálku s tanierikom.

Káva začala vriieť, chrčať, hotový nápoj sa vplyvom tepla preliad do vrchnej časti koťogó. Leonard ho ihneď schytil za plastovú rúčku, v rovnovážnej polohe ho preniesol nad kuchynskú linku, nad tácku a napokon i nad šálku, do ktorej nalial kávu. Koťogó odložil na sporák, sporák vypol a s kávou a sušienkami na tácke odišiel do vedľajšej izby, kde všetko položil na nízky hrnatý stolík s čipkovaným obrusom po svojej žene. Oproti stál mäkký penový gauč a vedľa gauča úzky vysoký stolík s gramofónom. To kvôli nemu sem Leonard prišiel.

Pochopiteľne, nešlo iba o gramofón ako taký, teda o nečinný stroj, ktorý by Leonarda prinútil popíjať kávu v obývačke namiesto kuchyne. Hneď ako uložil tácku na stolík, pobral sa k polici s vinylovými platňami, z ktorej už tradične vybral dolámaný obal s bielymi okrajmi a z neho čiernu platňu Chopinových *Nocturnes*, ktoré mu jej prostredníctvom už roky hrával poľsko-americký klavirista Arthur Rubinstein. Bolo zrejmé, že túto platňu počúval Leonard zo všetkých najradšej – naznačoval to tak fyzický stav obalu, ako i stav samotnej platne, ktorá už, skrátka, nemohla podávať výkon ako nová. Zvuk preto nebol ani čistý, ani taký poetický ako Chopinova pôvodná tvorba, Leonard však od prvého počutia nepostrehol zmenu. Tie skladby poznal už naspamäť (aspoň si to myslel) a to, čo by počul niekto nezainteresovaný, nezodpovedalo tomu, čo počul on. Je to, ako keď rodičom rastie pred očami dieťa, ktoré sa im zdá stále rovnako „malé“, no až niekto zvonku, kto ho zopár mesiacov nevidel, dokáže povedať, „ako veľmi vyrástlo“ alebo „aké je už veľké“. Možno aj Leonard by zostal nakoniec prekvapený, keby počul Chopinovu skladbu z cédečka alebo z novej platne, kde by oné praskania a hluché miesta nahradil odrazu čistý a nový tón.

Samozrejme, nebol tu len Chopin. V polici po ňom nasledovali v abecednom poradí Messiaen, Mouret, Pachelbel, Rossini, Schönberg, Sibelius, Stravinskij a iní. No Chopin bol vždy prvý, najmilovanejší a najbližšie k tomu, čomu Leonard hovoril „podstata bytia“. Mohol

však o tom hovoriť človek ako on, spútaný skrytou melanchóliou hlboko vo svojom vnútri a žijúci život obalený nekonečným zvykom? Ale nepredbiehajte.

Vybalenú platňu Leonard odniesol ku gramofónu, na ktorom zdvihol plastový kryt a platňu položil na čierny tanier. Opatrne nadvihol tenkú prenosku s ihlou, tú položil do prvej či druhej drážky na platni, otočil gombík, tanier sa dal do pohybu a platňa začala hrať. Leonard sa usadil na gauči a chvíľu iba hľadel pred seba. Akoby čakal, či sa znovu dostaví ten istý pocit z hudby, z kávy na stole a zo sladkostí v miske, ktorý zahmlí celú prítomnosť a s ňou súvisiace strasti.

Krátko nato sa načiahol po jednej zo stočených sušienok, ktorú prirodzene a nenútene namočil do horúcej kávy. Počkal pár sekúnd, potom si zmäknutú sladkosť uložil na jazyk. V ústach ju pritlačil o podnebie, letmo sa usmial, všetko prehltol a zapil miniatúrnym dúškom kávy s omrvinkami, ktoré plávali na hladine ako drobný planktón v Tichom oceáne.

Na tento moment sa tak tešil! Prežíval ho zakaždým rovnako a nič viac nevyhľadával – cítil sa v ňom pohodlne a doma. Nemali by sme však tajiť, že Leonardovi sa do jeho idylky neustále predieral i mysliaci rozum, ktorý mu bránil, aby ju prežil čistou a nepoškvrnenú. Ako by prežíval dve emócie, dve situácie (dva životy) naraz. Pod zavreté viečka, ktorými chcel zadržať to, čo sa malo stať, sa mu rinuli prázdne, beztvaré slzy, no ich pôvod ďalej neskúmal.

Áno, stereotyp Leonarda čoraz viac odtrhal od ľudí a uzatváral do nekonečnej samoty. A zďaleka nešlo len o jeho potulky mestom (potulky s jasným a vopred určeným cieľom), varenie kávy, jedenie sušienok a počúvanie Chopinovej platne. No mal na výber? Aj keby niekto vyslovene chcel, nemohol do jeho zvykov absolútne zapadnúť, to by sa musel stať Leonardovou kópiou. Leonardovým zamlčaným dvojčaťom, ktoré, nech sa už deje čokoľvek, urobí svojmu bratovi po vôli a nikdy nebude frflať na premárnený čas.

Pravda, na ulici nebol nikdy sám, aj keď stretol len zopár ľudí. No aké to boli stretnutia? Bol starý. (Prednedávnom oslávil osemdesiatku, i keď slovo „oslávil“ nie je primerané, iba ak ho človek chápe vo význame „dosiahol“ alebo „prekonal“. Oslavoval sám so svojou obľúbenou platňou a s pohárom modranského vína.) Všetci skôr či neskôr skončia tak, že ich už nikto nevidí ani nepočúva. Každý im rok od roka dáva čoraz častejšie naja-vo, že čoskoro umrú a sú už na farchu. Samozrejme, ľudia ako Leonard sa môžu uspokojovať prísloviami typu, že uvarená polievka vždy najlepšie chutí zo starého hrnca alebo že najlepšiu kávu robí zodraté a занесе-né koťogó, ale ako by mohli s niečím takým obstať pred svetom? Svet je prostý a ľahostajný.

Leonard potajme čakal, čo bude zajtra, no zajtra a aj nasledujúce dni budú nakoniec rovnaké. Ten istý byt, tá istá ulica, tie isté miesta, na ktoré sa z času na čas zašiel pozrieť, a tie isté zvyky, čo držali jeho život pokope, no vzápätí ho roztrieštili na drobné črepy, ktoré sa mu pri chôdzi zapichovali do bledých, suchých chodidiel. Takéto zistenia zväčša človeka privedú k radikálnym krokom – dobrovoľne si vezme život alebo sa zažitý zvyk pokúsi malými zmenami narušiť, čím sa rozptýli. Na samovraždu bol však už Leonard pristarý, človek časom krotne, vôľa k takýmto činom slabne, až sa raz nadobro vytratí a mladický vzdor sa (zväčša definitívne) zmení na stareckú melanchóliu. Čím dlhšie stereotyp trvá, tým viac človeka otupí a on v ňom nájde pohodlie.

Preto si Leonard už po tisíci raz hovel pri Chopinových *Nocturnes*: lebo si na to zvykol. Ale čo tie slzy? Čo spôsobovalo, že sa mu i po rokoch tlačili pod zatvorené viečka? Pravda je taká, že sám nevedel. Pochopteľne, vynorili sa vďaka nejakej spomienke, citu, no okrem tohto abstraktného tušenia, ktoré si v prítomnosti nedokázalo nájsť a zaujať stabilné miesto, nezostávalo v Leonardovej pamäti už takmer nič. Z týchto náhodných predtúch, ktoré však vyvolávali celkom konkrétne a zreteľné emócie, sa stal odrazu akoby len dvojrozmerný obraz zložený z rozpitých farieb a nekonkrétnych čmáraníc – niečo nehmatateľné, stratené, niečo, čo nemožno znovu prežiť. Stali sa kvapkou atramentu v pohári vody, ktorú už jakživ nikto neoddelí ani nezachytí. Leonard sa mohol iba s povzdychom prizerať, ako sa voda kúsok po kúsku kalí, až z nej zostane iba bledunkomodrá tekutina budiaca všeobecnú nedôveru.

Môžeme z toho vyvodiť asi toľko, že Leonard slzil pri Rubinsteinovej hre na klavíri tiež iba zo zvyku. Nech už bola totiž spomienka akokoľvek silná a pre jeho život určujúca, stratil k nej nadobro vzťah, a pokiaľ niečo pretrvávalo, bola to už len neurčitá „spomienka na spomienku“ sprevádzaná citom (v tomto prípade smútkom), ktorý sa preňho stal všetkým a tým jediným.

Spomeňme si na onen list, ktorý Leonard s nevôľou odstrčil z chodníka. Pri ňom si ešte aspoň môžeme povedať, že ho k tomu viedla konkrétna živá spomienka, keď

mu list dopadol na uhladený zimník, a tým narušil jeho elegantný zjav a poobednú vychádzku. No pri počúvaní zodratej platne a pití kávy so sušienkami mu zostal už len ten ničím nepodložený pocit, ku ktorému ho viedla iracionálna túžba po niečom, čo nemá, nevidí a nemôže slovami pomenovať. V konečnom dôsledku možno teda povedať iba toľko, že bol smutný, lebo to *chcel* alebo, skrátka, inak nemohol. Väzba k platni a poobediu s kávou a sušienkami (a nakoniec i k tomu úbohému listu) bola rovnako absurdná ako princípy ľudí, ktorí robia určitú činnosť zo zásady, no podmienky tej zásady už dávno zabudli a nie sú pre nich podstatné. Ako ľudia, ktorí tak veľmi chcú ľúbiť, až zabúdajú na to, že láska je obojstranný cit, a viaže ich k nej už len číra žiadostivosť – neľúbia, aby druhého obdarili láskou a vyznali sa mu, ľúbia, lebo *chcú* ľúbiť.

Takýchto vecí bolo v Leonardovom živote neúrekom. Napríklad vyšúchaná igelitová taška, ktorú už dávno mohol vymeniť za novú – stojí predsa pár centov a vzor na tej starej sa už vôbec nedal rozpoznať. Alebo platne, ktoré mohol nahradiť cédečkami či hudbou z internetu (o niečom takom Leonard len slýchal), gramofón, ktorý mohol vymeniť za moderné rádio, a nakoniec i všetok riad či koťogó, ktoré mohol nahradiť novým porcelánom a rýchlejším presso strojom. Ľpel na týchto veciach, no už dávno nevedel prečo. Zostal mu len zahmlený pocit, ktorý sa sám osebe stal hodnotou a jedinou podmienkou ich života, ale aj podmienkou jeho vlastného života.

Neznamenalo to však, že Leonardova myseľ zostala prázdna, bez pamäti. Stále sa mu to tam hemžilo konkrétnymi obrazmi, konkrétnymi spomienkami, ktoré sa mu zjavovali celkom nekontrolovateľne, mimo zabehnutých rituálov a zvykov. Nad týmito udalosťami nemal žiadnu moc, zjavili sa náhle a nečakane a vnukli mu myšlienku, ktorá v ňom rezonovala. Tieto spomienky boli celkom iné ako tie, ktoré sprevádzali Leonardove zvyky (teda vymazané a zatmelené časom), a o to viac si ich vážil. Dočasne mu totiž prinavracali zabudnutú radosť, s ktorou si v dospelosti už vykľal a klaňal sa pred ňou ako fanatický veriaci pred pápežom.

Nie div, že chcel tieto momenty uchopiť, zachovať a kontrolovať, no bolo to márne. Keď sa k nim znova vrátil (bažiac po navodení toho radostného prvotného pocitu), bola z nich opäť tá chladná spomienka na bývalý pocit, ktorý si takýmto spôsobom jednoducho nemohol navodiť a pripomenúť. Nech to čert vezme, euforické momenty sú beztak len náplasťou na zjazvenú dušu!

Znovu si odchlipol z kávy a s pokorou v tvári hľadel pred seba do preplnených políc s platňami, knihami a útlými malými zápisníkmi, do ktorých si občas atramentovým perom značky Diplomat písal svoje postrehy, myšlienky a slová, ktoré by azda mohli byť udičkami na niečo konkrétnejšie a hmatateľné. Pravdou však bolo, že už ani sám nerozoznal, čo si kedy zaznačil a pri akej príležitosti, teda či šlo o záznam skutočnej udalosti, alebo len o sen, či abstraktnú myšlienku. Nezáleža-

lo na tom. Človek si svoju realitu vytvára každý deň nanovo.

Leonard sa načialhol po tmavej sušienke a už-už by ju bol vzal a mechanicky ponoril do zvyšnej kávy, keď vtom spoza okna začul zvuk ťažkého zvona, ktorý pravidelnými údermi srdca o kovové steny odbíjal celú.